

ULUSLARARASI KORUMA VE GEÇİCİ KORUMA
STATÜLERİ ALTINDAKİ YABANCILARIN SINIR DIŞI
EDİLMELERİ

H. Akif KARACA*

ÖZ

Uluslararası koruma statüsüne sahip olan mültecilerin, şartlı mültecilerin ve ikincil koruma altında bulunan şahısların sınır dışı edilmesi bu şahısların taşıdıkları özellikler nedeniyle sınırlı sayıda sebebe dayanmaktadır. Bu sebepler mevzuatımızda terör örgütü veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olmak, kamu düzeni, güvenliği veya sağlığı açısından tehdit oluşturmak ile uluslararası kurum ve kuruluşlarca tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olmak olarak belirtilmiştir. Bu durumdaki kişilerin sınır dışı edilmesi bakımından idareye takdir yetkisi tanınmıştır. Ayrıca, uluslararası koruma başvuru sahipleri bu statüyü elde edememeleri, uluslararası koruma statüsü sahipleri ise statünün sona ermesi ya da iptal edilmesi halinde de sınır dışı edilecektir. Bu durumda idarenin takdir yetkisi yoktur. Geçici koruma statüsü sahiplerinin sınır dışı edilebilmesini mümkün kılan bir düzenleme mevzuatımızda yoktur. Bununla birlikte, geçici koruma statüsünün uluslararası koruma statüsünden daha dar kapsamlı bir statü olması da dikkate alınarak mevzuatımıza bunların da sınır dışı edilmesini mümkün kılan bir hüküm eklenmesi gerekmektedir. Uluslararası koruma statüsü ve geçici koruma statüsü altındaki kişilerin sınır dışı edilmelerinde geri gönderme ilkesi özel önem arz etmektedir. Bu kişiler, işkenceye veya insanlık dışı ceza ve muameleye tabi tutulacakları veya etnik kökeni, dini, vatandaşlığı ya da bir sosyal guruba aidiyeti ve siyasi görüşleri nedeniyle hayat ve hürriyetlerinin tehdit altında olduğu ülkeye

* Dr. Öğretim Üyesi, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı [akifkaraca@yahoo.com]

H. Akif KARACA

gönderilemezler. Bu kişiler ancak güvenli üçüncü ülkeye sınır dışı edilebilirler.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Koruma, Geçici Koruma, Mülteci, Sınır Dışı, Geri Göndermeme İlkesi.

142

İİBF Dergi
37/2
Aralık
December
2018

**DEPORTATION OF FOREIGNERS UNDER
INTERNATIONAL PROTECTION AND TEMPORARY
PROTECTION STATUSES**

ABSTRACT

Refugees, conditional refugees and foreigners under subsidiary protection are owners of international protection status and they can be deported in restricted situations due to specific characteristics of their status. These situations are described in our regulations as being a member, leader or supporter of a terrorist or benefit-oriented criminal organizations or being affiliated to organizations that were regarded by international organizations as a terrorist organization or becoming a threat for the public policy, public security and public health of the country. Administrative authorities has discretionary power in these cases. Moreover, applicants of international protection status should be deported if they can not get this status and owners of international protection status should be deported if their status is expired or cancelled. There is no discretionary power of administrative authorities in these situations. There is no provision that enables deportation of foreigners under temporary protection in our regulations. Nevertheless, taking into consideration that temporary protection status is more narrow-scope than international protection status, a provision should be added to our regulations that enables deportation of foreigners under temporary protection status. Non-refoulement principle has special significance for deportation of foreigners under international or temporary protection status. These people can not be sent to a country where they will encounter torture or cruel and inhumane punishment and treatment or where their life and freedom is under threat as a result of their ethnic origin, religion, nationality, political thoughts or being a member of a social group. These people can only be deported to a safe third country.

Key Words: International Protection, Temporary Protection, Refugee, Deportation, Non-Refoulement Principle.

GİRİŞ

Her devlet, uluslararası örf ve adet hukuku uyarınca, sahip olduğu egemenlik hakkının sonucu olarak ülkesine kimleri kabul edeceği ve kimleri ülkede tutacağı noktasında yasalar çerçevesinde münhasır yetkilidir. Sınır dışı etme de bu yetkinin kullanılmasıdır (Kabaalioğlu, Ekşi 2004: 503). Sınır dışı etme, bir devletin ülkesindeki davranışları ve hareketleri o ülke menfaatlerini ihlal eden, kamu düzeni veya güvenliği açısından tehlikeli görülen yabancıların ülke dışına çıkarılmasıdır (Çelikel/Gelgel, 2017: 127; Kuşçu, 2017: 3-4).

144
İİBF Dergi
37/2
Aralık
December
2018

Bir devletin yabancıları ülkesine kabul edip etmeme ve onları sınır dışı etme noktasında takdir yetkisi bulunmakla beraber bu yetkinin uluslararası hukuktan kaynaklı bir dizi sınırı vardır. Her şeyden önce sınır dışı etme iyi niyet ilkesine aykırı yapılmamalı, bir başka amacı gizleyici nitelikte olmamalıdır. Ayrıca, uluslararası örf adet hukukunun bir parçası olan ırki veya dini temelli ayrımcılık yasağına da riayet edilmelidir (Brownlie, 2008: 520-521). Ayrımcılık yasağının doğal bir sonucu ırki veya dini aidiyetler nedeniyle bir grubun topluca sınır dışı edilemeyecek olmasıdır (Ekşi, 2016: 113). AIHS 4 Numaralı Protokol'ün (R.G. T. 26.02.1994-S. 21861) 3. maddesi ile vatandaşın sınır dışı edilemeyeceği ve vatandaşı olduğu ülkeye girme hakkından yoksun bırakılmayacağı düzenlendikten sonra 4. maddesi ile yabancıların topluca sınır dışı edilemeyeceği düzenlenmiştir. Uluslararası ve ulusal düzeydeki insan hakları çalışmalarıyla, aşağıda ele alınacağı üzere, devletlerin yabancıların ülkeye girişleri ve çıkışları ve bu çerçevede de sınır dışı etme konusundaki münhasır yetkisinin sınırlanması için çaba sarf edilmektedir (Ekşi, 2016: 107). Temelini insan hakları çalışmalarında bulan bu nitelikli sınırlamalardan başlıcası, aşağıda ayrıntılı inceleyeceğimiz, geri göndermeme ilkesidir (Ekşi, 2013: 8).

Türk hukukunda yabancıların sınır dışı edilmesi Anayasa'da kişi dokunulmazlığının ve özgürlüğünün istisnası olarak düzenlenmiştir. Her şeyden önce Anayasa m. 23 ile vatandaşın sınır dışı edilemeyeceği düzenlenerek, sadece yabancıların sınır dışı edilebileceği ilkesine işaret edilmiştir. Anayasa m. 16 uyarınca temel hak ve özgürlükler yabancılar için uluslararası hukuka uygun olarak ancak kanunla sınırlandırılabilir. Kişi dokunulmazlığı ve güvenliğini düzenleyen Anayasa m. 19'da hakkında sınır dışı kararı verilen bir kişinin yakalanması veya tutuklanması bu hakkın istisnası olarak

*Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Statüleri Altındaki Yabancıların
Sınır Dışı Edilmeleri*

düzenlenmiştir. Aynı yönde düzenleme Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (R. G. T. 19.03.1954-S. 8662) (AİHS) m. 5.1.f'de yer almaktadır. Bu düzenlemeye göre bir şahsın hakkında verilmiş sınır dışı kararına dayanarak yakalanması veya tutuklanması özgürlük ve güvenlik hakkının istisnasıdır.

Uluslararası koruma ve geçici koruma statüleri altındaki yabancıların sınır dışı edilmesini ele aldığımız bu tebliğde öncelikle uluslararası koruma ve geçici koruma statüleri genel hatlarıyla ele alınacak, daha sonra ise uluslararası koruma statüsü başvuru sahipleri ve sahiplerinin sınır dışı edilme nedenleri ile geçici koruma statüsü altındakilerin sınır dışı edilebilip edilemeyecekleri ve bu konuda yapılması gerekenler değerlendirilecektir. Tebliğimiz kapsamında ele alacağımız önemli bir diğer konu ise geri gönderme ilkesi ve bu ilkenin uluslararası koruma ve geçici koruma statüsü sahipleri açısından uygulanmasıdır. Tebliğimiz uluslararası koruma ve geçici koruma statüsü sahiplerinin sınır dışı edilmesi usulünün incelenmesi ile son bulacaktır.

1. ULUSLARARASI KORUMA VE GEÇİCİ KORUMA STATÜLERİ

1.1. Uluslararası Koruma Statüsü

Uluslararası koruma statüsünün üç alt türü olan mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüleri Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) (R.G. T. 11.4.2013-S. 28615) tarafından sırasıyla m. 61, m. 62 ve m. 63'te düzenlenmiştir.

YUKK, mülteci tanımını 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair BM Cenevre Sözleşmesi'nden (R.G. T. 05.09.1961-S. 10898) iktibas etmiştir. Bununla birlikte, Cenevre Sözleşmesi'ne Türkiye'nin koyduğu coğrafi çekince nedeniyle mülteci ve şartlı mülteci olarak iki alt gruba ayırmıştır. Bu doğrultuda, YUKK m. 61 uyarınca mülteci, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle dili, dini, etnik kökeni, vatandaşlığı, mensup olduğu sosyal grup ya da siyasi görüşleri (kimlik özellikleri) nedeniyle zulme uğrayacağından haklı sebeplerle endişe eden, vatandaşı bulunduğu veya ikamet ettiği ülke dışında bulunan ve bu ülkelerin korumasından yararlanamayan veya yararlanmak istemeyen kişidir. YUKK m. 62 uyarınca şartlı mülteci ise

olayların meydana geldiği yer bakımından coğrafi bir sınırlama olmaksızın aynı özellikleri taşıyan kişidir.

YUKK'un mülteci ve şartlı mülteci şeklinde ikili bir ayrıma gitmesinin nedeni bu şahıslara tanınacak hakların kapsamı nedeniyle. YUKK m. 83 uyarınca, uluslararası koruma statüsü sahibi olan mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahiplerine verilen kimlik belgesi aynı zamanda ikamet izni yerine geçer. Bununla birlikte süreleri bakımından mülteciye verilen belge üç yıllıkken, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü sahibine bu belge birer yıl süreli verilir. Şartlı mülteci statüsü, güvenli üçüncü ülkeye yerleştirilene kadar verilen geçici bir statüdür. Buna ek olarak, YUKK m. 89.4'te belirtildiği üzere, mülteci ve ikincil koruma statüsüne sahip olanlar, bu tarihten itibaren kendiliğinden çalışma iznine de sahip olurken, şartlı mülteci ayrıca çalışma izni için başvuruda bulunmak zorundadır.

146
İİBF Dergi
37/2
Aralık
December
2018

İkincil koruma statüsünün mülteci ve şartlı mülteci statüsüne giremeyen kişilere verilebileceği YUKK m. 63'te düzenlenmiştir. Madde düzenlemesinden ikincil koruma statüsünün üç tür kişiye verilebileceği anlaşılmaktadır. Bunlardan birincisi, menşe veya ikamet ülkesine geri gönderilmeleri halinde ölüm cezasına mahkûm olacak veya daha önce hükmedilmiş olan ölüm cezaları infaz edilecek kişilerdir. İkinci grubu, bahsedilen ülkelere gönderilmeleri halinde, işkenceye, insanlık dışı veya onur kırıcı ceza ve muamelelerle karşılaşabilecek kişiler oluşturmaktadır. Üçüncü grup ise, o ülkelerdeki veya uluslararası nitelikli silahlı çatışmalarda şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak kişiler oluşturmaktadır. İkincil koruma statüsü mülteci ve şartlı mülteci statüsünde olduğu gibi kimlik özellikleri nedeniyle zulme uğrama tehlikesi veya geçici korumadaki gibi acil ve geçici koruma sağlanması amacıyla verilmemektedir. Bu şartlara girmeyen, örneğin, zinanın suç olduğu ülkelerde recm (taşlanarak öldürülme) veya kırbaç cezası gibi madde metninde belirtilen onur kırıcı cezalara çarptırılma ihtimali olması halinde evrilmektedir (Erdem, 2017: 336-337).

1.2. Geçici Koruma Statüsü

Geçici koruma statüsü Suriye iç savaşı sonucu 2011 yılından itibaren ülke sınırlarımıza yığınlar halinde akın eden şahıslar için oluşturulmuş bir statüdür. Geçici koruma statüsü YUKK m. 91 ve

Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Statüleri Altındaki Yabancıların Sınır Dışı Edilmeleri

Geçici Koruma Yönetmeliği (GKY) (R.G. T. 22.10.2014-S. 29153) ile düzenlenmiştir. YUKK m. 91 uyarınca bu statü ülkelerinden ayrılmaya zorlanmış ve oraya geri dönemeyen, acil ve geçici koruma arayışı ile kitleler halinde sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçerek Türkiye'ye kabul edilen yabancılara verilecektir. Kişi kitlesel akına sebep olan olaylar nedeniyle birey olarak gelse dahi toplu olarak verilen geçici koruma statüsü altına alınacaktır. Bu statüde geliş tarzından ziyade kişinin bu statüyü almasına sebep olan olay üzerine odaklanılmıştır (Aydoğmuş, 2017: 146).

Geçici korumanın ayrı bir statü olarak düzenlenmesinin sebebi birincil olarak bu kişilerin kural olarak kitleler halinde gelmeleri nedeniyle uluslararası koruma statüsündeki gibi bireysel olarak statü verilemeyecek olmasıdır. Geçici koruma ile bu şahısların uluslararası koruma altında sağlanabilecek ihtiyaçları, bireysel olarak değil grup altında ele alınmaktadır. İkinci neden ise uluslararası korumaya göre daha dar kapsamlı haklar tanınmak istenmesidir. Bu kişilere ikamet hakkı tanınmayarak sürekli olarak yerleşmeleri önlenmek istenmiştir (Aydoğmuş, 2017: 146).

2. ULUSLARARASI KORUMA, GEÇİCİ KORUMA VE SINIR DIŞI ETME

2.1. Yabancıların Sınır Dışı Edilmesinin Genel Sebepleri

Yabancıların sınır dışı edilmesinin sebepleri YUKK m. 54'te düzenlenmektedir. Yukarıda yer verdiğimiz sınır dışı etme tanımından hareketle madde metnine bakıldığında sınır dışı etme sebeplerinin iki grup altında toplanabileceği görülmektedir. Bunlardan birinci grubu güvenlik ve ülke menfaatlerini ihlal eden haller, ikinci grubu ise yabancıların ülkeye girişlerinde ve ülkede buldukları sırada uymaları gereken temel idari kuralları ihlalleri oluşturmaktadır (Dardağan Kibar, 2012: 65).

Güvenlik ve ülke menfaatleri ihlali nedeniyle sınır dışı sebepleri YUKK'un 54. maddesinin 1. fıkrasının a, b, ç, d ve k bentlerinde düzenlenmiştir. Bu düzenlemelere göre, TCK m. 59 uyarınca, hapis cezasına mahkûm edilen yabancı koşullu salıverilmeden faydalandıktan veya cezası infaz edildikten sonra, sınır dışı işlemleriyle ilgili değerlendirme yapılmak üzere derhal İçişleri

Bakanlığı'na bildirilir. Ayrıca, geçimini fuhuş vb. gayri meşru yollardan sağlayan yabancılar da sınır dışı edilecektir. Önemli ve içeriği geniş bir diğer neden ise kamu düzeni, güvenliği ve sağlığı açısından tehdit oluşturmaktır. Bunlara ek olarak, terör örgütü veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticileri, üyeleri ve destekleyicileri ile uluslararası kuruluşlarca terör örgütü olduğu kabul edilen örgütlerle ilişkili olanlar da sınır dışı edileceklerdir. Bu son saydığımız grup, YUKK m. 54.2 uyarınca, uluslararası koruma statüsü başvurusu ve sahiplerinin sınır dışı edilebileceği sınırlı sayıdaki sebepleri oluşturmaktadır.

148
İİBF Dergi
37/2
Aralık
December
2018

Yabancıların ülkeye girişleri sırasında veya ülkede buldukları sırada temel idari düzenlemeleri ihlal etmeleri nedeniyle sınır dışı etme sebepleri YUKK'un 54. maddesinin 1. fıkrasının yukarıda belirtilen bentler haricindeki diğer bentlerinde düzenlenmektedir. Bu düzenlemelere göre, Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet başvuru ve işlemlerinde sahte bilgi ve belge sunanlar sınır dışı edileceklerdir. Buna ek olarak, vizesi ve ikamet izinleri iptal edilenler ile vize ve ikamet sürelerini on günden fazla ihlal edenler veya ikamet uzatma başvurusu reddedilenlerden on günde ülkeden çıkmayanlar da sınır dışı edilebilecektir. Ayrıca, Türkiye'ye yasal olarak giriş ve çıkışa dair düzenlemelerin ihlal edilmesi de sınır dışı nedeni olarak düzenlenmiştir. Çalışma izninin iptal edilmesi de yine bu gruba giren bir sınır dışı nedenidir.

2.2. Uluslararası Koruma Statüsü Başvurularının ve Sahiplerinin Sınır Dışı Edilmesi

2.2.1. Uluslararası Koruma Statüsünün Kazanılamaması Nedeniyle Sınır Dışı Edilme (m. 54.1.i)

Uluslararası koruma statüsü başvuru sahiplerinin ve sahiplerinin sınır dışı edilme sebepleri, korumanın bir gereği olarak, sınırlı sayıda olmak üzere YUKK m. 54.1.i'de ve daha da önem arz eden m. 54.2'de düzenlenmiştir. YUKK m. 54.1.i'de düzenlenen sebep uluslararası koruma başvurusu sahibinin çeşitli nedenlerle bu statüye sahip olamaması veya mevcut statüsünün sona ermesidir. Bunlar ilgili bentte başvurunun reddedilmesi, başvuru sahibinin koruma haricinde tutulması, başvurunun kabul edilemez olarak nitelendirilmesi, başvurunun geri çekilmesi veya çekilmiş sayılması ile uluslararası

*Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Statüleri Altındaki Yabancıların
Sınır Dışı Edilmeleri*

koruma statüsünün iptal edilmesi veya sona ermesi olarak belirtilmiştir. Bununla birlikte, bu kişiler ancak YUKK'un diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakları yoksa sınır dışı edilebilirler.

Bu kapsamda değerlendirilebilecek YUKK hükümleri m. 4'te yer alan ve genel olarak tüm yabancılar hakkında uygulanan, ancak özellikle uluslararası koruma ve geçici koruma sahipleri açısından özel önem arz eden geri göndermeme ilkesidir. Bir diğeri ise YUKK m. 55'te düzenlenen sınır dışı edilemeyecek kişilere ilişkin düzenlemedir. Önemli bir düzenleme ise m. 46'da düzenlenen insani ikamet iznidir.

Geri göndermeme ilkesi aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacak olmakla birlikte bu kapsamda ve bağlamda özetle tanımlayacak olursak, uluslararası koruma statüsü sahibi kişinin insanlık dışı veya onur kırıcı cezaya, muameleye tabi tutulacağı ya da kimlik özellikleri nedeniyle hayat veya özgürlüğünün tehdit altında olacağı bir ülkeye gönderilememesidir. Bir şahıs en vahim sınır dışı sebebinin kapsamına girse dahi bu nitelikli bir ülkeye geri göndermeme ilkesi uyarınca sınır dışı edilemeyecektir.

YUKK, ayrıca 55. maddede, hangi sınır dışı sebebi kapsamına girerse girsin sınır dışı edilemeyecek kişileri de düzenlemiştir. Bu madde uyarınca, gönderileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye veya insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye uğrayacağı konusunda ciddi emare bulunanlar sınır dışı edilemezler. Bu düzenleme, geri göndermeme ilkesinin tekrarı niteliğindedir. Buna ek olarak, önemli sağlık sorunları, yaş durumları veya hamile olmaları nedeniyle seyahat etmeleri riskli olarak değerlendirilenler ile hayati tehlikesi bulunan hastalıklar için Türkiye'de tedavisi devam edenler, eğer gönderilecekleri ülkede tedavileri mümkün değilse sınır dışı edilemeyecektir. Bir diğeri grup ise insan ticareti mağdurlarından mağdur destek sürecinden yararlananlar ile tedavileri tamamlanuncaya kadar psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurlarıdır.

Uluslararası koruma altındaki şahsın gerek geri göndermeme ilkesi gerekse m. 55 düzenlemesi uyarınca sınır dışı edilemeyecek şahıslardan biri olması durumunda, YUKK'un 46. Maddesinin b veya c bentleri uyarınca insani ikamet izni ve insan ticareti mağdurları için ise YUKK m. 48 uyarınca insan ticareti mağduru ikamet izni

verilecektir. İnsani ikamet izni en fazla bir yıl süreli olarak verilebilir. Gerekmesi durumunda da en fazla birer yıllık sürelerle uzatılabilir. İnsan ticareti mağduru ikamet izni ise otuz gün süreli verilebilir ve YUKK m. 49'da belirtilen sebeplerle altışar aylık sürelerle ve her halde toplamda üç yılı geçmeyecek şekilde uzatılabilir. YUKK m. 55.1 kapsamındakiler için güvenli üçüncü ülke bulunamıyorsa insani veya insan ticareti mağduru ikamet izni verilecek olmakla birlikte, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (YUKK Yönetmeliği) (R.G. T. 17.03.2016-S. 29656) m. 57.1 uyarınca, bu sürede sınır dışı imkanları araştırılacaktır. Güvenli üçüncü ülke bulunursa ikamet izni iptal edilip sınır dışı edileceklerdir.

Ayrıca, YUKK Yönetmeliği m. 52 uyarınca, uluslararası koruma başvurusunu geri çeken veya çekmiş sayılanlardan dava hakkında feragat ederek ülkesine gönüllü olarak geri dönmek isteyen kişiler sınır dışı edilemeyecektir. Uluslararası koruma başvuru sahiplerinden kabul edilemez başvuru ve hızlandırılmış değerlendirme sonuçlarına karşı yargı yoluna başvuranlar da mahkemece kesin karar verilene kadar sınır dışı edilemeyecektir.

Uluslararası koruma başvurusunda bulunanların sınır dışı edilmesi sürecinde bu statünün bireysel niteliği dikkate alınarak her bir somut olayda ve birlikte kalan yabancıların her biri için ayrı inceleme ve değerlendirme yapılacaktır. Bu şahıslar, Türkiye'de bulunmaları bakımından genel yabancı statüsündedirler. Bunun sonucu olarak yabancıların tabi oldukları genel hükümlere tabi olacaklardır. Bu nedenle, ancak Kanun'un, diğer hükümlere göre Türkiye'de bulunma hakkı olmayanlar diyerek işaret ettiği Türkiye'de bulunma şartlarını gerçekleştirmeyenler sınır dışı edilecektir (Bayraktaroğlu Özçelik, 2013: 261).

2.2.2. YUKK m. 54.2 Kapsamındaki Sınır Dışı Sebepleri

YUKK m. 54.2'de uluslararası koruma statüsü sahibi veya başvurusu kişinin bu fıkradaki sebeplerden birinin kapsamına girmesi halinde sınır dışı edilebileceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte, bu sebepleri değerlendirmeden önce vurgulamamız gereken bir husus YUKK m. 2.2 ve Anayasa m. 90 hükümleri nedeniyle uluslararası antlaşmaların öncelikle uygulanacağıdır. Türkiye'nin de taraf olduğu BM Cenevre Sözleşmesi m. 32'de taraf devletlerin

*Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Statüleri Altındaki Yabancıların
Sınır Dışı Edilmeleri*

ülkelerinde yasal olarak bulunan mülteciyi ancak kamu düzeni ve ulusal güvenlikle ilgili sınır dışı sebeplerine dayanarak sınır dışı edebileceği belirtilmiştir. Bu düzenleme doğrultusunda belirtmek gerekir ki, Türkiye’de mülteci statüsüne sahip olanlar ancak, ulusal güvenlik ve kamu düzeni gerekçeleriyle sınır dışı edilebilecektir. Bunun doğal sonucu olarak YUKK m. 54.2’de belirtilen nedenler sadece şartlı mülteciler ve ikincil koruma sahipleri için uygulanabilecektir. Bununla birlikte, aşağıda ele aldığımız bu sebepler incelendiğinde, bunların da yorum yoluyla kamu düzeni ve güvenliği sebeplerinin kapsamına sokulabileceği ileri sürülebilir.

BM Cenevre Sözleşmesi’nde sadece kamu düzeni ve güvenliği sebeplerine yer verilmesi sınır dışı sebebinin sınırlandırıldığı izlenimini verse de kamu düzeni ve kamu güvenliği kavramlarının içeriğinin genişliği ve belirlenmesindeki zorluk idareye büyük takdir yetkisi vermektedir. Kamu düzeni ve güvenliğini tehdit eden haller, ülkenin siyasi ve idari gerekliliklerine aykırılık (Dardağan, 1993: 74 vd), siyasi rejime karşı davranışlar ile iç ve dış güvenlik bakımından tehdit oluşturmak şeklinde tanımlanabilir. Örneğin, terör örgütü propagandası yapmak, konsolosluk işgali, misyonerlik faaliyetleri gibi faaliyetler kamu düzeni ve güvenliği için tehdit oluşturan sınır dışı sebepleridir (Bayraktaroğlu Özçelik, 2013: 226-227). Bununla birlikte, Danıştay kararına da konu olan bir olayda belirtildiği üzere kamu düzeni ve güvenliğinin bozulması olgusunun somut kanıtlara dayanarak saptanması gerekmektedir. Karar konusu olayda İsveç televizyon ekibi hakkında izinsiz film çekimi nedeniyle sınır dışı kararı verilmiştir. Danıştay, salt bu olguya dayanarak sınır dışı etmenin kamu düzeni ve güvenliğini bozucu nitelikte olduğunun kabulüne imkân olmadığına karar vermiştir (Kabaalioğlu, Ekşi 2004, s. 517-518’den naklen Danıştay 12. Dairesi E. 1977/1349, K. 1978/955, T. 24.04.1978).

YUKK m. 54.2 düzenlemesi uyarınca, m. 54.1’in b, d ve k bentleri kapsamında olan uluslararası koruma statüsü başvurusunun veya sahibinin sınır dışı edilebileceği düzenlenmiştir. Bunlar sırasıyla, terör örgütü veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar; ülkede bulunmaları kamu düzeni, kamu güvenliği veya sağlığı açısından tehdit olarak görülenler ve uluslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu kabul edilenlerdir.

YUKK m. 54.2'de, bu fıkrada belirtilen nedenlerin kapsamına girenlerin uluslararası koruma işlemlerinin her aşamasında sınır dışı edilebileceği belirtilmiştir. Bu düzenleme doğrultusunda yabancı şahıs ister uluslararası koruma başvurusu sahibi olsun ister uluslararası koruma statüsünü elde etmiş olsun fıkrada belirtilen nedenlerin kapsamına giriyorsa sınır dışı edilebilecektir.

Bu bağlamda, ayrıca belirtmek gerekir ki, YUKK m. 54.1 lafzından da anlaşılacağı üzere, bu fıkradaki sebeplerle bir yabancı sınır dışı edilirken idareye takdir hakkı verilmemiştir. Fıkra, "aşağıdaki yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınır" ifadesini taşımaktadır. Bununla birlikte, uluslararası koruma statüsü başvuru sahiplerinin ve sahiplerinin sınırlı sayıdaki sebeplerle sınır dışı edilmesini düzenleyen m. 54.2'de ise "sınır dışı etme kararı alınabilir" ifadesine yer verilmiştir. Fıkranın lafzı dikkate alındığında, bu şahısların sınır dışı edilmesi konusunda idareye takdir hakkının verildiği anlaşılmaktadır.

YUKK m. 54.2'de 2016 yılında 676 sayılı KHK ile değişiklik yapılmadan önceki düzenleme uluslararası koruma başvurusu veya statüsü sahibi kişilerin ancak ülke güvenliği için tehlike oluşturduklarına dair ciddi emare bulunması veya kamu düzeni açısından tehlike oluşturan bir suçtan kesin hüküm giymeleri hakkında sınır dışı edilebileceği şeklindeydi. Bu düzenlemenin, mevcut düzenlemeye göre daha dar kapsamlı olduğu ve BM Cenevre Sözleşmesi'ndeki sınır dışı sebepleriyle de uyumlu olduğu görülmektedir.

2.3. Geçici Koruma Statüsü ve Sınır dışı

Gerek YUKK gerekse GKY hükümlerinde geçici koruma statüsü altındakilerin sınır dışı edilmesine dair bir düzenleme yoktur. Geçici koruma statüsü Bakanlar Kurulu (BK) tarafından topluca verilen bir statüdür ve kaldırılması da kural olarak BK kararıyla topluca yapılacaktır. Geçici koruma altındakilerin ülkeyi terk etmeleri konusundaki prensip GKY m. 12 uyarınca kendilerinin gönüllü geri dönüş yapmalarıdır. Üçüncü bir ülkenin korumasından faydalanmaları veya üçüncü bir ülke tarafından insani nedenlerle veya yeniden yerleştirme kapsamında kabul edilmeleri veya

*Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Statüleri Altındaki Yabancıların
Sınır Dışı Edilmeleri*

kendilerinin üçüncü ülkeye çıkış yapması da geçici koruma statüsünün bireysel sona erme sebepleridir.

Bu durum Anayasa Mahkemesi'nin 2014/13044 sayılı K.A. kararında (R.G. T. 17.12.2015-S. 29565) da belirtilmiştir. Karar'da incelenen olayda geçici koruma statüsü altındaki K.A. için YUKK m. 54.1.d'de yer alan kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından tehdit oluşturma sebebine dayanarak sınır dışı etme kararı verilmiştir. K.A. sınır dışı etme işlemine karşı idare mahkemesine yaptığı itirazının reddedilmesinden sonra sınır dışı edilmesi halinde ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı muameleye maruz kalacağı iddiasıyla yaşam hakkının ihlal edileceğine dayanarak Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi, mağdur sıfatı oluşmadığı için bireysel başvuru talebini reddetmiş olmakla birlikte, bizim çalışmamız açısından önem arz eden geçici koruma statüsü altındakilerin sınır dışı edilebilip edilemeyeceğine dair önemli görüşlere yer vermiştir. Anayasa Mahkemesi, GKY uyarınca oluşturulan geçici koruma rejimi kapsamında K.A.'nın sınır dışı edilemeyeceğini belirtmiştir. Buna ek olarak, Karar'da Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (BMMYK), Türkiye'nin Suriyelilere sağladığı geçici koruma rejimi nedeniyle bu şahısları Suriye'ye geri göndermeme yükümlülüğü altında olduğunu kabul ettiği, görüşüne de yer vermiştir. Karar, mevcut hukuki durumu yansıtmaması nedeniyle kanaatimizce yerindedir.

Bununla birlikte, GKY m. 8.1'de bireysel açıdan geçici koruma statüsü verilemeyecekler ile verilmiş olsa dahi iptal edilecek olan şahıslar düzenlenmiştir. GKY m. 8.1 dikkatle incelendiğinde belirli nedenlerin sınır dışı etme sebeplerine çok yakın veya aynı nitelikte olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi, fıkranın d bendinde yer alan terör eylemlerinde bulunduğu, planladığı veya bu tür eylemlere iştirak ettiği tespit edilenlerdir. Bu nitelikteki sebeplerden bir diğeri ise e bendinde yer alan ciddi bir suçtan mahkûm olarak topluma karşı tehdit oluşturabileceği değerlendirilenler ile kamu düzeni veya güvenliği açısından tehdit oluşturanlardır. Bu kişilerin statüsü Göç İdaresi Genel Müdürlüğü veya valiliklerce iptal edilecektir. GKY m. 8'de ve m. 14'te bunların ülkeden çıkış yapmalarının esas olduğundan bahsedilmiş ancak bunun yöntemi ve usulü düzenlenmemiştir.

GKY m. 8'deki sebepler incelendiğinde bu sebeplerin uluslararası koruma statüsü başvuru sahipleri ve sahiplerinin sınırlı sayıdaki sınır dışı

edilme sebeplerini düzenleyen, m. 54.1 b, d ve k bentlerine atf yoluyla oluşturulan, m. 54.2'deki sebeplerle aynılık gösterdiği görülmektedir. Bu nedenle, kanaatimizce, bu sebeplerin kapsamına giren geçici koruma statüsü altındaki bireylerin, bu madde uyarınca, statüleri iptal edildikten sonra yalın yabancı statüsüne girecek olmaları nedeniyle, yalın yabancıların sınır dışı edilmesi sebeplerini düzenleyen 54. maddenin 1. fıkrasının b bendi uyarınca terör örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olmak nedeniyle veya d bendi uyarınca kamu düzeni veya güvenliği için tehdit oluşturdukları gerekçesiyle sınır dışı edilebilirler.

154
İİBF Dergi
37/2
Aralık
December
2018

Daha geniş bir koruma statüsü sağlayan uluslararası koruma statüsü altındaki şahıslar sınır dışı edilebilirken daha dar kapsamlı bir koruma statüsü sağlayan geçici koruma statüsü altındaki şahısların, bu statü altındayken, sınır dışı edilememeleri kanaatimizce kanuni düzenlemedeki bir eksiklikten kaynaklanmaktadır. Öte yandan, geçici koruma statüsü sahiplerinin içinden geldikleri ortam, iç savaş şartları, bu statünün tanınmasının arkasındaki siyasi ve sosyal nedenler dikkate alındığında (Erdem, 2017: 332 vd.), uluslararası koruma statü sahiplerine göre sınır dışı etme sebeplerinin kapsamına girme ihtimalleri daha yüksektir. Doktrinde de geçici koruma statüsü altındakilerin sınır dışı edilmesi konusunda YUKK m. 54'te yer alan 1. fıkranın mı yoksa 2. fıkranın mı uygulanması konusunda düzenleme yapılması gerektiği ileri sürülmüştür (Ekşi, 2014: 83). Bununla birlikte, bu şahıslar nihayetinde bir koruma kapsamında olduklarından kanaatimizce m. 54.1'deki sebeplerle sınır dışı edilmeleri doğru olmayacaktır. Geçici koruma bir uluslararası koruma türü olmamakla beraber, benzeri korumaya ihtiyaç duyan kişilerdir ve uluslararası koruma altındaki kişilerden farkları ihtiyaçlarının grup bazında ele alınmasıdır (Aydoğmuş, 2017: 160).

Bu nedenle, Anayasa m. 16'da yer alan temel hak ve özgürlüklerin milletlerarası hukuka uygun olarak ancak kanunla sınırlandırılabilmesi hükmü de gözetilmek suretiyle, m. 54.2'ye uluslararası koruma başvurusu sahibi kişiler ile uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler ifadelerinden sonra "geçici koruma başvurusu veya statüsü sahibi kişiler" ifadesinin eklenmesi yoluyla bunların da doğrudan sınır dışı edilebilmesinin sağlanması gerekir. Geçici korunanlar da uluslararası koruma sahipleri gibi m. 54.2'de yer alan sınırlı sayıdaki sebeplere dayanarak sınır dışı edilebilmelidir.

3. GERİ GÖNDERMEME İLKESİ BAĞLAMINDA ULUSLARARASI KORUMA VE GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ SAHİPLERİNİN SINIR DIŞI EDİLMESİ

Geri göndermeme ilkesi YUKK m. 4'te düzenlenmiştir. Kanun'un uygulanması bakımından gerek yalın yabancılar gerekse uluslararası koruma statüsü veya geçici koruma statüsü başvuru sahipleri bakımından genel ve temel nitelikli bir prensiptir. Bu şahısların tamamı geri göndermeme ilkesinin kapsamındadırlar (Çelikel, Gelgel, 2017:130). Bu hüküm uyarınca, uluslararası veya geçici koruma statüsü başvuru sahipleri, işkenceye, insanlık dışı veya onur kırıcı ceza ya da muameleye uğrayacakları bir ülkeye gönderilemezler. Ayrıca, bu şahıslar, kimlik özellikleri nedeniyle hayatlarının veya özgürlüklerinin tehdit altında bulunacağı ülkeye de gönderilemezler. Bir şahsın Türkiye'nin milli güvenlik ve kamu düzenini bozması şahsın hayati tehlikeye maruz kalacağı bir ülkeye gönderilmesini haklı kılmaz. Devletlerin ülkeleri üzerindeki egemenlik hakkı, kişilerin yaşam hakkını tehlikeye sokma hakkını devletlere vermemektedir. Bu çerçevede, geri göndermeme ilkesi devreye girmektedir (Aydoğmuş, 2017: 162).

YUKK'un başka düzenlemelerinde de geri göndermeme ilkesinin yansımalarına rastlanılmaktadır. Bunlardan başlıcası, sınır dışı edilemeyecek kişileri düzenleyen 55. maddedir. Bu madde uyarınca, sınır dışı edilecekleri ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı veya onur kırıcı muamele veya cezaya uğrayacağı noktasında ciddi emare bulunan şahıslar sınır dışı edilemeyecektir. Uluslararası koruma başvuru sahibi veya sahiplerinin sınır dışı edilmelerini düzenleyen m. 54.2 kapsamındaki son derece ciddi sebepler halinde dahi şahıs geri gönderme yasağının kapsamındadır.

Geri göndermeme ilkesi, GKY'nin genel ilkeler başlıklı 2. bölümünün 6. maddesinde de aynı mahiyette düzenlenmiştir. GKY m. 6.2'de geçici koruma statüsü sahiplerinin ilgili düzenlemelere göre Türkiye'den gönderilmelerinin gerekmesi durumunda, geri göndermeme ilkesinin kapsamına girmeleri halinde, haklarında idari tedbirler alınabileceği düzenlenmiştir. Geçici koruma statüsü, devletlere geri göndermeme ilkesi kapsamında sığınan kişilere sağlanan bir statüdür. Bu doğrultuda, geri göndermeme ilkesi geçici korumanın da temelini oluşturmaktadır (Aydoğmuş, 2017: 162).

Geri göndermeme ilkesine birçok uluslararası düzenlemede de yer verilmiştir. Bunlardan bazıları geri göndermeme ilkesini doğrudan düzenlerken, bazılarında ise maddelerin yorumu yoluyla geri göndermeme ilkesi uygulanmaktadır. Mültecilere dair en temel uluslararası düzenleme olan BM Cenevre Sözleşmesi m. 33.1’de mültecinin kimlik özellikleri nedeniyle hayat ve özgürlüğünün tehlike altına girdiği ülkeye gönderilemeyeceği ifade edilmiştir. Bununla birlikte, aynı maddenin 2. fıkrasına göre mültecinin bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması konusunda ciddi sebepler bulunması veya ciddi bir adi suçtan dolayı hakkında kesinleşmiş hüküm bulunduğu için ilgili ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturması halinde, mülteci geri göndermeme ilkesinden faydalanamaz. Cenevre Sözleşmesi bu istisnaya yer verirken, YUKK uyarınca geri göndermeme ilkesi herhangi bir istisnaya tabi olmadan uygulanmaktadır. Bu nedenle, YUKK düzenlemesi Cenevre Sözleşmesi’ne göre daha mülteci yanlıdır. Ayrıca belirtmek gerekir ki, Cenevre Sözleşmesi’nin 42. maddesi uyarınca, geri göndermeme ilkesinin düzenlendiği m. 33’e çekince koyulamayacaktır. Sözleşme’ye taraf bütün ülkeler bu ilkeyle bağlıdır. BM İşkenceyi Önleme Sözleşmesi (R.G. T. 29.4.1988- S. 19799) m. 3.1’de taraf devletlerin, bir şahsı işkenceye tabi tutulma tehlikesi altında olduğuna dair esaslı sebeplerin bulunduğu kanaatini uyandıran başka devlete gönderemeyeceği, sınır dışı edemeyeceği veya iade edemeyeceği düzenlemesine yer verilmiştir. BM Uluslararası Hukuk Komisyonu (ILC) mültecilerin sınır dışı edilmesine ilişkin bir dizi kuralı kodifiye etmiştir. Bu kuralların 6. maddesinin b bendine göre mültecinin kimlik özellikleri nedeniyle hayat ve özgürlüğünün tehdit edileceği ülkeye sınır dışı edilemeyeceği, geri gönderilemeyeceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte, ilke istisnaya tabi tutulmuştur. Bu istisnalar, mültecinin ülke güvenliği bakımından tehlike oluşturduğuna ilişkin makul sebeplerin bulunması veya özellikle ciddi bir suçtan dolayı hüküm giyen şahsın ilgili ülkenin toplumu için tehlike oluşturmasıdır (Ekşi, 2013: 20).

Sınır dışı edilme ve geri gönderme yasağını doğrudan düzenleyen yukarıda belirtilen uluslararası düzenlemelerin yanı sıra konuyu dolaylı olarak düzenleyen uluslararası düzenlemeler de mevcuttur. AİHS m. 3 uyarınca, hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı, onur kırıcı ceza ve muameleye tabi tutulamaz. Uluslararası doktrinde geri göndermeme ilkesi AİHS’nin 3. maddesinin tamamlayıcı bir parçası olarak değerlendirilmiştir (E. Lauterpacht,/D. Betlehem, 2003: 92).

*Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Statüleri Altındaki Yabancıların
Sınır Dışı Edilmeleri*

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) sınır dışı, geri gönderme ve iade kararlarında bu maddeyi referans olarak kullanmıştır. AİHS m. 3 düzenlemesinin, AİHS'nin bütün yabancılar için uygulanabilmesi, Cenevre Sözleşmesi'ndeki gibi coğrafi vb. çekince konulamaması ve geri göndermeme ilkesinin istisnası olmaması nedeniyle daha işlevsel olduğu da ileri sürülebilir (Çiçekli, 2009: 244-245). AİHS m. 3'ün Cenevre Sözleşmesi'ne göre daha etkin olmasının bir diğer nedeni de Cenevre Sözleşmesi'nin uygulanmasını sağlayacak uluslararası yargı organı mevcut değildir. Bununla birlikte, AİHM'nin varlığı AİHS'nin ihlali halinde güvence niteliğindedir (Korkut, 2008: 23). Kaynağını uluslararası insan hakları hukukundan alan geri göndermeme ilkesi uluslararası mülteci hukukunun sağladığı korumayı tamamlayıcı niteliktedir (Çiçekli, 2009: 243).

AİHM, İran'da zina suçlamasıyla gözaltına alınmış bir şahsın Türkiye'den sınır dışı edilmek istenmesi üzerine yaptığı itirazı konu alan Jabari v. Türkiye kararında (Jabari v. Türkiye, Başvuru No. 40035/98, K.T. 11.07.2000, Kararın ayrıntıları için bkz. Bayata Canyaş, 2015: 82) olasılık yerine gerçek bir riskin varlığı noktasında esaslı sebep olması gerektiğini belirtmiştir. Bu çerçevede, ülke mevzuatında recm cezasının var olması yeterli kabul edilmiş ve şahsın sınır dışı edilmesi halinde AİHS m. 3'ün ihlal edileceği belirtilmiştir. Gerçek risk ve tehdidin varlığı gönderileceği ülkede o toplumsal gruba mensup olanların aidiyetleri dolayısıyla işkenceye, kötü muameleye uğradıklarının ispatı yoluyla mümkün olur. Buna ek olarak, bu risk ve tehdidin kaynağının kamu otoritesi olması şart değildir. Diğer sosyal gruplar tarafından bu nitelikli muameleye maruz kalması halinde de aynı durum geçerlidir (Bayata Canyaş, 2015: 82). YUKK Uygulama Yönetmeliği m. 4 uyarınca, bu konuda araştırma valiliklerce yapılacaktır. YUKK'un uluslararası koruma ve ikamete ilişkin diğer hükümleri de göz önüne alınacaktır. Yetkili makamlar bahsedilen esaslı sebeplerin bulunup bulunmadığını belirlemek maksadıyla, sınır dışı edilmesi planlanan devlette sistemli biçimde, yaygın, açık ve toplu insan hakları ihlalleri bulunup bulunmadığı dâhil tüm ilgili konuları araştıracaktır (Ekşi, 2016: 141-142).

Türkiye hakkında AİHM tarafından verilen benzer nitelikli bir ihlal kararı ise D. ve diğerleri v. Türkiye davasında (D. ve diğerleri v. Türkiye, Başvuru No. 24245/03, K.T. 22.6.2006, Karar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Korkut, 2008: 32) verilmiştir. Dava konusu olayda İran'da zina suçu nedeniyle kırbaç cezasına çarptırılan bir

157

İİBF Dergi
37/2
Aralık
December
2018

çiftin sınır dışı edilmesi incelenmiştir. Kırbaç cezası D. için infaz edilmiş, bayan P.S. içinse ertelenmiş ve çift bu sırada Türkiye'ye kaçmıştır. AİHM bu kararında D. ve P.S'nin durumunu incelerken, insanlık dışı cezanın Jabari davasındaki gibi muhtemel olmasından ziyade, cezaya mahkûm olmuş olmalarını dikkate alarak AİHM m. 3'ün ihlal edilmesi konusundaki tehlikeyi daha yakın ve ciddi bulmuştur. AİHM, sınır dışı kararının uygulanması halinin AİHM m. 3'ü ihlal edeceği kararını vermiştir.

Bununla birlikte, AİHM'nin Müslim v. Türkiye kararında (Müslim v. Türkiye, Başvuru No. 53566/99, K.T. 26.04.2005, Kararın ayrıntıları için bkz. Sirmen, 2009: 41-42) belirttiği üzere soyut bir kötü muameleye uğrama ihtimali tek başına AİHS m. 3'ün ihlaline sebep olmaz. Türkmen kökenli Irak vatandaşı olan Müslim isimli yabancının, savaş şartları sonrası Irak'a sınır dışı edilmesi halinde zulüm görme tehlikesi altında bulunduğu ve hayat ve özgürlüğünün tehdit altında olacağı iddiasıyla açtığı bu davada, AİHM Müslim'in durumunun Irak'taki herhangi bir Türkmen'den veya Irak'ta yaşayan herhangi bir şahıstan daha kötü olmadığını belirtmiştir. AİHM, somut olarak Müslim'in şahsına yönelik bir tehdit olmadığından dolayı savaş sonrası ülkedeki istikrarsızlık nedeniyle ülkesine geri gönderilmesinin AİHS m. 3'ü ihlal etmeyeceğine karar vermiştir.

Öte yandan, uluslararası antlaşmaların tamamında geri göndermeme ilkesinin doğrudan veya dolaylı olarak düzenlenmesi dikkate alındığında, geri göndermeme ilkesinin uluslararası örf adet kuralı oluşumunun şartları olan yaygın ve sürekli uygulama ile hukuk kuralı olduğuna dair inancı sağladığı ileri sürülebilir. Geri göndermeme ilkesi bir uluslararası örf adet kuralı haline gelmiştir. Bu ilkenin ihlali hem genel olarak uluslararası hukukun hem de özel olarak Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası antlaşmaların ihlalini oluşturur (Ekşi, 2016: 140). Geri göndermeme ilkesinin uluslararası örf adet kuralı olması nedeniyle, BM Cenevre Sözleşmesi'ne Türkiye'nin koyduğu Avrupa'dan gelenlere uygulama istisnası geri göndermeme ilkesi açısından uygulanmamalıdır (Sirmen, 2009: 37). Bu durum Danıştay kararlarına da yansımıştır. Danıştay çeşitli kararlarında Cenevre Sözleşmesi m. 33 ve Türkiye'nin taraf olduğu diğer uluslararası sözleşmelerde yer alan geri göndermeme ilkesinin Avrupa dışından gelen sığınmacılar hakkında da uygulanması gerektiğini belirtmiştir (Ekşi, Çiçekli, 2012: 171-178). Danıştay 10. Dairesi, bir Uygur Türkü'nün sınır dışı edilmesi halinde bu şahsın

vatandaşı olduğu Çin Halk Cumhuriyeti'nde baskı ve zulüm görme tehlikesi altında bulunması nedeniyle m. 33 uyarınca üçüncü bir ülkeye gitmek üzere sığınma talebinin kabul edilmesini gerektiğini belirtmiştir (Ekşi, 2016: 142-143'ten naklen, Danıştay 10. Dairesi, E. 2009/8048, K.T. 30.6.2010).

4. ULUSLARARASI KORUMA VE GEÇİCİ KORUMA STATÜSÜ SAHİPLERİNİN SINIR DIŞI USULÜ

Sınır dışı etme kararı YUKK m. 53 uyarınca, valiliklerce resen alınabileceği gibi Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün talimatı üzerine de alınabilir. Hakkında sınır dışı kararı alınan yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı bu kararın tebliğinden itibaren 15 gün içerisinde idare mahkemesine kararın iptali için başvuru yapabilir. İdare mahkemesi konuya ilişkin incelemesini 15 gün içinde sonuçlandırır. İdare mahkemesinin verdiği karar kesin olup, bu karara karşı yargı yoluna başvurulamaz.

Kural bu süreç tamamlanıncaya kadar yabancıların sınır dışı edilemeyeceğidir. Bununla birlikte, uluslararası koruma statüsü sahipleri için YUKK m. 53.3'te istisnaya yer verilmiştir. Bu düzenlemeye göre, m. 54.2 kapsamında uluslararası koruma statüsü başvuru sahipleri veya sahipleri sınır dışı edilirken, yargı yoluna başvursalar dahi, bu süre beklenmeyebilir. İdare, sınır dışı kararını aldıktan sonra yukarıda bahsedilen süreleri beklemezsizin sınır dışı kararını derhal uygulayabilir.

Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancılara YUKK m. 56 uyarınca, kararda belirtilmek şartıyla, ülkeyi terk etmeleri için 15 günden 30 güne kadar süre tanınması gerekmektedir. Bununla birlikte, kamu düzeni, güvenliği veya sağlığı açısından tehdit oluşturanlarla, kaçma kaybolma riski bulunanlar ve m. 54.1.c ve h bentleri kapsamında sınır dışı edilenlere bu süre tanınmayacaktır. YUKK Yönetmeliği m. 58.1 uyarınca da, YUKK m. 54.1.b ve d bentlerine girenlere, yani terör örgütü ve çıkar amaçlı suç örgütü üyesi, destekleyicisi ve yöneticileri ile kamu düzeni, güvenliği veya sağlığı açısından tehdit oluşturanlara süre tanınmayacaktır. Ülkeyi terk etmeleri için süre tanınmayacak bu kişiler hakkında, YUKK m. 57.2 uyarınca, idari gözetim kararı alınacak ve bu kararı takiben 48

saat içinde kolluk tarafından geri gönderme merkezlerine götürüleceklerdir.

Yukarıda belirtilen YUKK ve YUKK Yönetmeliği maddeleri birlikte değerlendirildiğinde, uluslararası koruma başvuru sahipleri veya statü sahiplerinin YUKK m. 57.2 kapsamında süre tanınmayacak ve doğrudan idari gözetim kararı verilerek geri gönderme merkezlerine gönderilecek şahıslardan olduğu anlaşılacaktır. Geri gönderme merkezlerindeki bu şahıslar m. 60.1 uyarınca kolluk tarafından sınır kapılarına götürülerek sınır dışı işlemleri tamamlanacaktır.

160
İİBF Dergi
37/2
Aralık
December
2018

Yabancı, YUKK m. 52.1 uyarınca menşe ülkesine, transit gideceği ülkeye veya üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilebilir. Bununla birlikte bu ülkenin güvenli üçüncü ülke niteliğinde olması gerekir. Güvenli üçüncü ülkenin YUKK m. 74.2'de tanımlandığı haliyle, kişinin hayatı ve özgürlüğünün kimlik özellikleri nedeniyle tehdit altında olmadığı, geri göndermeme ilkesini uygulayan ve sınır dışı edilen şahsın mülteci statüsüne başvurması halinde Cenevre Sözleşmesi kapsamında koruma sağlayan yani Cenevre Sözleşmesi'ne taraf bir ülke olması gerekir. YUKK Yönetmelik m. 51.2 uyarınca, yabancının sınır dışı edileceği ülkenin belirlenmesinde vatandaşlığı, gönderilmek istenen ülke tarafından yabancının kabul edilip edilmeyeceği ve varsa yabancının gönderileceği ülkeye ilişkin talebi göz önünde bulundurulur.

ILC kuralları m. 22'ye göre hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancı, vatandaşı olduğu ülkeye veya uluslararası hukuka göre yabancıyı kabul etme yükümlülüğü olan ya da sınır dışı eden devletin veya sınır dışı edilen şahsın talebi üzerine onu kabul etmek isteyen devlete sınır dışı edilir. Vatandaşı olduğu devlet veya geri kabul anlaşması olan devlet yabancıyı kabul etmek zorundadır. Uluslararası hukuktan kaynaklı yükümlülük ile ifade edilen de budur. Vatandaşı olduğu veya uluslararası hukuka göre yabancıyı kabul yükümlülüğü olan devlet belirlenemezse ve yabancıyı kabul etmek isteyen başka devlette bulunamazsa, yabancının giriş ve oturma hakkının olduğu devlete veya hangi devletten geldiyse o devlete sınır dışı edilebilir (Ekşi, 2013: 16). YUKK m. 52'de belirtilen yabancının menşe ülkesine, transit gideceği ülkeye veya üçüncü bir ülkeye sınır dışı edileceği düzenlemesi de ILC kuralları m. 22 doğrultusunda yorumlanmalıdır. Menşe ülkesinden kastedilen yabancının vatandaşı olduğu ülkedir (Ekşi, 2016: 121-122).

SONUÇ

Ülkeye girişleri ve kaldıkları sıradaki bazı idari kuralları ihlal eden veya ülke düzeni, güvenliği ve menfaatleri aleyhine davranan yabancılara yönelik uygulanan bir idari yaptırım türü olan sınır dışı etme, uluslararası koruma başvurusu ve sahipleri açısından, bunların koruma statüsü altında olması nedeniyle sınırlı sayıda sebeple uygulanmaktadır. Bu sebepler, başvurusunun statüyü elde edememesinin yanı sıra, terör örgütü veya çıkar amaçlı suç örgütü üyesi, destekleyicisi, yöneticisi olmak ya da kamu düzeni, güvenliği veya sağlığı açısından tehlike oluşturmak ile uluslararası kurum ve kuruluşlarca terör örgütü olduğu kabul edilen örgütlerle ilişkili olmaktır.

Geçici koruma statüsü altındakiler ise mevcut düzenlemelere göre doğrudan sınır dışı edilemezler. Bununla birlikte, GKY'de belirtilen terör eylemlerinde bulunmuş olmak vb. gibi nedenlerle statüleri iptal edilebilir. Geçici koruma statüsü altındakiler bu şekilde yalnız yabancı statüsüne geçirildikten sonra, kanaatimizce, iptal sebeplerinin yalnız yabancılar için sınır dışı sebeplerini düzenleyen YUKK m. 54.1'de belirtilen terör örgütü üyesi, yöneticisi veya destekleyici olmak veya kamu düzeni ve güvenliği açısından tehdit oluşturmak ile örtüşmesi nedeniyle yalnız yabancı olarak sınır dışı edilebileceklerdir. Bununla birlikte, uluslararası koruma statüsüne göre daha dar kapsamlı haklar tanıyan geçici koruma statüsündekilerin doğrudan sınır dışı edilebilmeleri için, geçici korumanın da bir koruma statüsü olduğu ve yabancıların hak ve özgürlüklerinin sınırlandırılmasının ancak kanunla yapılabileceği dikkate alınarak, YUKK m. 54.2'deki sebeplerle sınır dışı edilebilmelerini sağlayan bir kanuni düzenlemenin yapılması gerekmektedir.

Gerek yalnız yabancıların gerekse uluslararası koruma statüsü başvuru sahiplerinin sınır dışı edilmesinde dikkate alınması gereken önemli bir ilke kaynağını uluslararası hukuktan alan ve YUKK m. 4'te Kanun'un uygulanmasında genel bir ilke olarak yer verilen geri göndermeme ilkesidir. Bu ilke doğrultusunda uluslararası koruma statüsü başvuru sahipleri ile geçici koruma statüsü sahipleri kimlik özellikleri nedeniyle hayat ve özgürlüklerinin tehdit altında olduğu veya işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye uğrayacakları ülkelere geri gönderilemezler. Bununla birlikte, bu hususta soyut değil, somut, ciddi ve gerçek

emarelerin bulunması gerekir. AİHM, yukarıda ele aldığımız, Türkiye hakkında verdiği ihlal kararlarında da bu ilkeyi vurgulamıştır.

Uluslararası koruma statüsü başvuruçuları ve sahiplerinin sınır dışı edilmesi usulü genel olarak yalın yabancıların sınır dışı usulü ile örtüşmekle birlikte, sınır dışı edilme nedenleri dikkate alındığında bu şahıslara ülkeyi terk etmeleri için süre tanınmayacak, haklarında idari gözetim kararı verilerek geri gönderme merkezlerine götürülecek ve oradan sınır dışı edileceklerdir. Ayrıca, uluslararası koruma statüsü sahiplerinin sınır dışı işlemine karşı dava açmaları haklarındaki sınır dışı işleminin yürürlüğünü durdurmayacaktır.

*Uluslararası Koruma ve Geçici Koruma Statüleri Altındaki Yabancıların
Sınır Dışı Edilmeleri*

KAYNAKÇA

Aydoğmuş, Ayşe Yasemin (2017). "Türk Hukukunda Geçici Korumadan Yararlananların Sınır dışı Edilmesi", *MHB*, 37 (2), 141-169.

Bayata, Canyaş Aslı (2015), "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamındaki Geri Gönderme Yasağının Uygulanma Koşullarının AIHM Kararları Çerçevesinde İrdelenmesi", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 5 (1), 73-90.

Bayraktaroğlu, Özçelik Gülüm (2013). "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Uyarınca Yabancıların Türkiye'den Sınır dışı Edilmesi", *TBB Dergisi*, 108, 211-258.

Brownlie, Ian (2008). *Principles of Public International Law*. London: Oxford University Press.

Çelikel, Aysel; Gelgel, Günseli (2017). *Yabancılar Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.

Çiçekli, Bülent (2009). *Yabancılar Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Dardağan Kibar, Esra (2012). "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Tasarısında ve Başlıca Avrupa Birliği Düzenlemelerinde Yabancıların Sınır dışı Edilmelerine İlişkin Kurallar: Bir Karşılaştırma Denemesi", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 11 (2), 53-74.

Dardağan, Esra (1993). "Yabancılar Hukuku Açısından Sınır dışı Etme", (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi*, Ankara.

Ekşi, Nuray (2016). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Hukuku*. İstanbul: Beta Yayınevi.

Ekşi, Nuray (2014). "Geçici Koruma Yönetmeliği Uyarınca Geçici Korumanın Şartları, Usulü, Sağlanan Haklar ve Sona Ermesi", *İBD*, 88 (6), 65-89.

Ekşi, Nuray (2013). "ILC'nin Yabancıların Sınır dışı Edilmesine İlişkin 2014 Taslak Kuralları'nın Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleriyle Mukayesesi ve Bu Kuralların Türkçe Tercümesi", *MHB*, 33 (1), 1-30.

163

İİBF Dergi
37/2
Aralık
December
2018

Ekşi, Nuray; Çiçekli, Bülent (2012). *Yabancılar ve Mülteci Hukukuna İlişkin Danıştay 10. Daire Kararları*. İstanbul: Beta Yayınevi.

Erdem, Bahadır (2017). "Geçici Koruma Statüsündeki Suriyelilerin Sosyal, Siyasi ve Vatandaşlık Hukuku Bakımından Türkiye'deki Durumları", *MHB*, C. 37, S. 2, 2017, 332-351.

Kabaalioglu, Haluk/Ekşi, Nuray (2004). "Yabancıların Türkiye'den Sınır dışı Edilmesi", *MHB*, 24 (1-2), 503-522.

Korkut, Levent (2008). "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının Devletlerin Sığınmacıları Sınır dışı Etme Egemen Yetkisine Etkisi: Türkiye Örneği", *Ankara Barosu Dergisi*, 66 (4), 20-35.

Kuşçu, Döndü (2017). *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Sınır dışı Edilmeleri*. İstanbul: Onikilevha Yayınları.

Lauterpacht, E.; Betlehem, D. (2003). "Non-refoulement (Article 33 of the 1951 Convention), The Scope and Content of the Principle of Non-refoulement", Feller, Erika; Turk, Volker; Nicholson, Frances (Der.), *Refugee Protection in International Law, UNHCR's Global Consultations on International Protection*, London: Cambridge University Press, 87-177.

Sirmen, K. Sedat (2009). "Yabancıların Türkiye'den Sınır dışı Edilmesine İlişkin Temel Düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye Hakkında Verdiği Örnek Kararlar", *Ankara Barosu Dergisi*, 67 (3), 29-45.

SUMMARY

International protection and temporary protection statuses are regulated by Foreigners and International Protection Act. (FIPA). International protection status is given to both refugees, conditional refugees and foreigners who are under subsidial protection and defined by articles 61, 62 and 63 of FIPA respectively. Temporary protection status is defined by article 91 of same act and given to foreigners who come to Turkey as mass migrants to find urgent and temporary protection.

Deportation is expulsion of foreigners whose behaviours and actions are regarded as against interests of a state or hazardous for public policy and security of that state. Deportation is a right of a state under customary international law, when these conditions occurred and it is subject to non-refoulement principle. Non-refoulement principle is regulated in FIPA article 4 and has particular importance for deportation of foreigners who are under international and temporary protection statuses. Both of foreigners under international and temporary protection are under the premises of non-refoulement principle. These people can not be sent to a country where they will encounter torture or cruel and inhumane punishment and treatment or where their life and freedom is under threat as a result of their ethnic origin, religion, nationality, political thoughts or being a member of a social group.

Foreigners under international protection can be deported in some situations regulated by FIPA article 54. The foreigners whose application is rejected, cancelled or status expired or who withdraw their application must be deported from Turkey, if not there exists a right to being in Turkey according to other provisions of FIPA. Moreover, the foreigners under international protection or applicants of international protection can be deported if they are a member, leader or supporter of a terrorist or benefit-oriented criminal organizations or affiliated to organizations that were regarded by international organizations as a terrorist organization. Administrative authorities has discretionary power in these latter cases.

There is no provision for deportation of foreigners under temporary protection status in FIPA or Temporary Protection Regulation. Nevertheless, taking into consideration that temporary protection status is more narrow-scope than international protection status, a provision should be added to our regulations that enables deportation of foreigners under temporary protection status.

According to the article 55.1 of FIPA, foreigners under international protection can not be deported to a country where there are significant indications that they might encounter life punishment, torture or inhumane

treatment in that country. This regulation can be regarded as partial repetition of non-refoulement principle. When the phrase of unless having right to being in Turkey based on provisions of FIPA is considered, these people can only be deported to a safe third country.